

Bērnu tiesību konvencija

Izpl.:
VISPĀRĒJAS LIETOŠANAS

CRC/C/GC/8*
2007. gada 2. martā

Orģināls: ANĢĻU VALODĀ

BĒRNU TIESĪBU KOMITEJA
Āetrdesmit otrā sesija
Źenēva, 2006. gada 15. maijs – 2. jūnijs

VISPĀRĒJAIS KOMENTĀRS NR. 8 (2006)

**Bērnu tiesības uz aizsardzību pret miesas sodiem un citiem neŹēlīgiem vai pazemojošiem
soda veidiem (*inter alia* 19. pants, 28. panta 2. punkts un 37. pants)**

* Atkārtoti izdota tehnisku iemeslu dēļ

SATURA RĀDĪTĀJS

	<i>Punkti</i>	<i>Lappuse</i>
I. Mērķi	1. – 3.	3
II. Priekšvēsture	4. – 9.	3
III. Definīcijas.....	10. – 15.	4
IV. Cilvēktiesību standarti un bērnu miesas sodi	16. – 29.	5
V. Pasākumi un mehānismi, kas nepieciešami, lai izskaustu miesas sodus un citus nežēlīgus un pazemojošus soda veidus	30. - 52.	8
1. Likumdošanas pasākumi	30. – 37.	8
2. Miesas sodu un citu nežēlīgu vai pazemojošu soda veidu aizlieguma īstenošana	38. – 43.	9
3. Izglītības pasākumi un citi pasākumi	44. – 49.	11
4. Uzraudzība un novērtēšana	50. – 52.	12
VI. Ziņojumu sniegšanas prasības saskaņā ar Konvenciju.....	53.	12

I. MĒRĶI

1. Pēc divu dienu vispārīgām diskusijām par vardarbību pret bērniem, kas norisinājās 2000. un 2001. gadā, Bērnu tiesību komiteja apņēmas izdot vairākus vispārējos komentārus saistībā ar vardarbības pret bērniem izskaušanu, no kuriem šis ir pirmais komentārs. Komitejas mērķis ir sniegt norādījumus, lai dalībvalstīm palīdzētu izprast Konvencijas noteikumus attiecībā uz bērnu aizsardzību pret jebkāda veida vardarbību. Šajā vispārējā komentārā galvenā uzmanība ir pievērsta miesas sodiem un citiem nežēlīgiem vai pazemojošiem soda veidiem, kas pašlaik ir plaši izplatīti un praktizēti vardarbības veidi pret bērniem.

2. Bērnu tiesību konvencijā un citos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ir atzītas bērnu tiesības uz viņu cilvēciskās pašcieņas un fiziskās neaizskaramības respektēšanu, kā arī vienlīdzīgu aizsardzību saskaņā ar likumu. Komiteja šo vispārējo komentāru izdod, uzsverot visu dalībvalstu pienākumu rīkoties ātri, lai aizliegtu un izskaustu jebkāda veida miesas sodus un citus nežēlīgus vai pazemojošus soda veidus un lai noteiktu likumdošanas, izpratnes veidošanas un izglītojošos pasākumus, kas dalībvalstīm jāveic.

3. Novērst plaši akceptētos un pieļautos miesas sodus, kam bērni tiek pakļauti ģimenē, skolā un citās vidēs, saskaņā ar Konvenciju nav tikai dalībvalstu pienākums. Tā ir arī pamatstratēģija, lai sabiedrībā samazinātu un novērstu jebkura veida vardarbību.

II. PRIEKŠVĒSTURE

4. Komiteja jau pirmajās sesijās pievērsa īpašu uzmanību bērnu tiesību aizstāvībai, aizsargājot no jebkāda veida vardarbības. Izskatot dalībvalstu ziņojumus un pavisam nesen saistībā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāra pētījumu par vardarbību pret bērniem, Komiteja ar bažām ievēroja, ka bērnu miesas sodi un citi nežēlīgi vai pazemojoši bērnu soda veidi sabiedrībā tiek uzskatīti par likumīgiem un joprojām tiek vērtēti atzinīgi.¹ Jau 1993. gadā Komiteja savas ceturtās sesijas ziņojumā norādīja, ka tā “atzīst miesas sodu jautājuma nozīmību saistībā ar bērnu tiesību veicināšanas un aizsardzības sistēmas uzlabošanu un nolemj arī turpmāk tam pievērst uzmanību, izskatot dalībvalstu ziņojumus”.²

5. Kopš Komiteja sāka izskatīt dalībvalstu ziņojumus, tā vairāk nekā 130 valstīm visos kontinentos ir ieteikusi aizliegt jebkāda veida miesas sodus gan mājās, gan citās vidēs.³ Komiteju motivē tas, ka arvien vairāk valstu īsteno atbilstošus likumdošanas un citus pasākumus, lai aizstāvētu bērnu tiesības uz viņu cilvēka pašcieņas un fiziskās neaizskaramības respektēšanu, kā arī vienlīdzīgu aizsardzību saskaņā ar likumu. Komiteja saprot, ka 2006. gadā vairāk nekā 100 valstis bija aizliegušas bērnu miesas sodus gan skolās, gan sodu sistēmā. Arvien vairāk valstu ir aizliegušas miesas sodus gan mājās un ģimenē, gan jebkāda veida alternatīvajā aprūpē.⁴

6. 2000. gada septembrī Komiteja sarīkoja pirmo no abām vispārējo diskusiju dienām, kas bija veltītas jautājumiem par vardarbību pret bērniem. Tajā galvenā uzmanība tika pievērsta tēmai par “valsts vardarbību pret bērniem”, un pēc tās tika pieņemti sīki izstrādāti ieteikumi, tostarp attiecībā uz visu miesas sodu aizliegšanu un sabiedrības informēšanas kampaņu uzsākšanu, “lai sabiedrībā vairotu līdzjūtību un izpratni par cilvēktiesību pārkāpumu smaguma pakāpi šajā jomā un šo pārkāpumu kaitējošo ietekmi uz bērniem un lai novērstu vardarbības pret bērniem akceptēšanu kultūrā, tā vietā veicinot “absolūtu neiecietību” pret vardarbību”.⁵

7. 2001. gada aprīlī Komiteja pieņēma savu pirmo vispārējo komentāru par izglītības

mērķiem, kurā atkārtoti uzsvēra, ka miesas sodi ir nesaderīgi ar Konvenciju: “(..) Bērni nezaudē savas cilvēktiesības, ieejot pa skolas vārtiem. Tāpēc, piemēram, izglītība jānodrošina, respektējot bērna iedzimto pašcieņu un radot iespēju bērnam brīvi paust savu viedokli atbilstoši 12. panta 1. punktam un piedalīties skolas dzīvē. Tāpat izglītība jānodrošina, ievērojot 28. panta 2. punktā minētos stingros ierobežojumus attiecībā uz disciplīnas metodēm un veicinot vardarbības izskaušanu skolā. Komiteja savos noslēguma apsvērumos atkārtoti ir norādījusi, ka miesas sodu izmantošana ir pretrunā gan bērna iedzimtajai pašcieņai, gan stingrajiem ierobežojumiem attiecībā uz disciplīnas metodēm skolā (..).”⁶

8. Savos ieteikumos, ko Komiteja pieņēma pēc otrās vispārējo diskusiju dienas 2001. gada septembrī, kura bija veltīta tēmai “Vardarbība pret bērniem ģimenē un skolā”, tā aicināja valstis “steidzami ieviest vai atcelt savus tiesību aktus, lai saskaņā ar Konvencijas noteikumiem ģimenē un skolā aizliegtu jebkādu vardarbību, lai cik vieglas formas tā arī nebūtu, pat ja to izmanto disciplinēšanas nolūkos (..).”⁷

9. Komitejas 2000. un 2001. gada vispārējo diskusiju dienu rezultātā tika izstrādāts arī ieteikums lūgt Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram ar Ģenerālās Asamblejas starpniecību veikt padziļinātu pētījumu par vardarbību pret bērniem. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā Asambleja šo jautājumu sāka skatīt 2001. gadā.⁸ Saistībā ar šo Apvienoto Nāciju Organizācijas pētījumu, ko tā veica laikposmā no 2003. gada līdz 2006. gadam, kļuva pamanāmāka nepieciešamība aizliegt jebkādu pašlaik legalizēto vardarbību pret bērniem, jo pašu bērnu nopietnas bažas par gandrīz vispārēju miesas sodu izplatību ģimenē un fakts, ka daudzās valstīs gan skolās un citās iestādēs, gan bērnu sodu sistēmās miesas sodi joprojām ir likumīgi, ir pretrunā tiesību aktiem.

III. DEFINĪCIJAS

10. “Bērns” Konvencijā ir definēts kā “ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu, ja vien saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem pilngadība neiestājas agrāk”.⁹

11. Komiteja ir definējusi “miesas” jeb “fizisku” sodu kā sodu, kurā izmantots fizisks spēks, kas tiek apzināti lietots, lai radītu kaut vai nelielas sāpes vai diskomfortu. Visbiežāk tas izpaužas kā bērnu sišana (“pliķēšana”, “pļaukāšana”, “pēršana”) ar roku vai izmantojot kādu rīksti, nūju, siksnu, kurpi, koka karoti utt. Taču tā var būt arī, piemēram, speršana, bērna kratīšana vai grūšana, skrāpēšana, kniebšana, košana, raušana aiz matiem vai ausīm, piespiešana stāvēt neērtā stāvoklī, apdedzināšana, applaucēšana vai piespiešana kaut ko norīt (piemēram, izmazgājot bērna muti ar ziepēm vai piespiežot norīt asas garšvielas). Komiteja uzskata, ka visi miesas sodi ir pazemojoši. Turklāt pastāv arī citi sodu veidi, kas nav fiziski, bet ir nežēlīgi un pazemojoši un tāpēc nesaderīgi ar Konvenciju. Tostarp tie ir, piemēram, bērna sodīšana, viņu noniecinot, pazemojot, nomelnojot, padarot par grēkāzi, nobaidot vai izsmejot, vai viņam izsakot draudus.

12. Miesas sodi un citi nežēlīgi vai pazemojoši bērnu sodu veidi tiek praktizēti daudzās vidēs, tostarp mājās un ģimenē, visa veida alternatīvajā aprūpē, skolās un citās izglītības iestādēs, tiesu sistēmā – gan kā tiesas piespriests sods, gan kā sodīšanas veids soda izciešanas iestādēs un citās iestādēs – situācijās, kad tiek praktizēts bērnu darbs, un kopienās.

13. Noraidot jebkādu attaisnojumu vardarbīgiem un pazemojošiem bērnu sodu veidiem, Komiteja nekādā ziņā nenoliedz pozitīvu disciplīnas koncepciju. Bērna veselīga attīstība ir atkarīga no tādiem vecāku un citu pieaugušo sniegtiem nepieciešamajiem norādījumiem un vadības, kas ir atbilstoši bērna attīstības pakāpei un kā mērķis ir veicināt bērna izaugsmi, lai

palīdzētu dzīvot atbildīgu dzīvi sabiedrībā.

14. Komiteja atzīst, ka, aprūpējot un kopjot bērnus, jo īpaši zīdaiņus un mazus bērnus, vecākiem ir nepieciešams veikt biežas fiziskas darbības un iejaukšanos, lai viņus aizsargātu. Šīs darbības ļoti atšķiras no tīšas spēka lietošanas un sodīšanas, lai radītu zināmas sāpes, diskomfortu vai pazemojumu. Pieaugušie zina atšķirību starp aizsargājošu fizisku rīcību un uzbrukumu sodīšanas nolūkā; nav grūtāk noteikt šo atšķirību attiecībā uz darbībām, kas saistītas ar bērniem. Dalībvalstu tiesību akti tiešā vai netiešā veidā atļauj izmantot nepieciešamo spēku cilvēku aizsardzībai, ja tas netiek darīts sodīšanas nolūkā.

15. Komiteja atzīst, ka pastāv ārkārtēji apstākļi, kad skolotāji un citas personas, piemēram, personas, kas strādā ar aprūpes iestādēs ievietotiem bērniem un ar bērniem, kuri pārkāpuši likumu, var saskarties ar bīstamu uzvedību, kad ir attaisnota samērīgu ierobežojumu piemērošana, lai kontrolētu šo uzvedību. Arī tad pastāv skaidra atšķirība starp spēka lietošanu bērna vai citu personu aizsardzībai un spēka lietošanu sodīšanas nolūkos. Vienmēr ir jāpiemēro princips, kas paredz vismazāko nepieciešamo spēku lietot visīsākajā nepieciešamajā laikā. Ir jāizstrādā arī sīki norādījumi un jāveic apmācība lai maksimāli samazinātu ierobežojumu nepieciešamību un lai nodrošinātu, ka lietotās metodes ir drošas un samērīgas, ņemot vērā konkrēto situāciju, un neietvertu tīšu sāpju nodarīšanu kā kontroles veidu.

IV. CILVĒKTIESĪBU STANDARTI UN BĒRNU MIESAS SODI

16. Pirms Bērnu tiesību konvencijas pieņemšanas “ikviena” tiesības uz viņa pašcieņas ievērošanu, viņa fizisko neaizskaramību un vienlīdzīgu aizsardzību saskaņā ar likumu apstiprināja Starptautiskā Cilvēktiesību harta – Vispārējā deklarācija un abi starptautiskie pakti (par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un par ekonomikas, sociālajām un kultūras tiesībām). Apliecinot valstu pienākumu aizliegt un izskaust jebkādas miesas sodus un citus nežēlīgus un pazemojošus sodīšanas veidus, Komiteja norāda, ka šie dokumenti ir Bērnu tiesību konvencijas pamatā. Cilvēktiesību jomā starptautisko tiesību aktu pamatprincips paredz respektēt ikvienas personas pašcieņu.

17. Bērnu tiesību konvencijas preambulā ir apstiprināts, ka saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtos ietvertajiem principiem, kas ir atkārtoti norādīti Vispārējā deklarācijā, “visiem sabiedrības locekļiem piemītošās pašcieņas un viņu vienlīdzīgo un neatņemamo tiesību atzīšana ir brīvības, taisnīguma un vispārēja miera nodrošināšanas pamats”. Konvencijas preambulā ir arī atgādināts, ka Vispārējā deklarācijā Apvienoto Nāciju Organizācija “ir pasludinājusi, ka ikvienam bērnam ir tiesības uz īpašu gādību un palīdzību”.

18. Saskaņā ar Konvencijas 37. pantu valstīm ir jānodrošina, lai “neviens bērns netiek pakļauts spīdzināšanai vai citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai pazemojošiem izturēšanās veidiem”. To papildina un paplašina 19. pants, saskaņā ar kuru dalībvalstis “veic visus attiecīgos likumdošanas, administratīvos, sociālos un izglītošanas pasākumus, lai ikvienu bērnu aizsargātu pret fizisku vai psiholoģisku vardarbību, miesas bojājumiem vai nežēlīgu, nevērīgu vai nolaidīgu izturēšanos, sliktu izturēšanos vai ekspluatāciju, tostarp pret seksuālu vardarbību, kamēr viņš ir vecāku, aizbildņu vai jebkuras citas par bērnu atbildīgas personas aprūpē”. Šis formulējums nav neskaidrs: frāze “fizisku vai psiholoģisku vardarbību” izslēdz jebkāda līmeņa legalizētu vardarbību pret bērniem. Miesas sodi un citi nežēlīgi vai pazemojoši soda veidi ir vardarbības izpausme, un valstīm ir jāveic visi atbilstošie likumdošanas, administratīvie, sociālie un izglītojošie pasākumi, lai tos izskaustu.

19. Turklāt Konvencijas 28. panta 2. punktā ir minēta disciplīna skolā, un ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi “nolūkā nodrošināt, ka disciplīna skolā tiek uzturēta ar tādām metodēm, kas neiedragā bērnu cilvēcisko pašcieņu un atbilst šai konvencijai”.

20. Ne Konvencijas 19. pantā, ne 28. panta 2. punktā nav minēti tieši miesas sodi. Konvencijas *travaux préparatoires* nav minēts, ka tās izstrādei veltītajās sesijās būtu diskutēts par miesas sodiem. Tomēr Konvencija, tāpat kā visi cilvēktiesību dokumenti, jāuzskata par mainīgu instrumentu, kura interpretācija laika gaitā attīstās. 17 gadu laikā kopš Konvencijas pieņemšanas bērnu miesas sodu izplatība mājās, skolā un citās iestādēs ir kļuvusi pamanāmāka, ko ir sekmējis Konvencijā paredzētais ziņošanas process, kā arī izpēte un propaganda, ko ir īstenojušas arī valstu cilvēktiesību iestādes un nevalstiskās organizācijas (NVO).

21. Kopš šī prakse ir pamanīta, ir skaidrs, ka tā ir tiešā pretrunā ar vienlīdzīgām un neatņemamām bērnu tiesībām uz viņu pašcieņas un fiziskās neaizskaramības cieņu. Ņemot vērā bērnu atšķirīgo dabu, viņu sākotnēji atkarīgo stāvokli un attīstību, viņu unikālo cilvēcisko potenciālu un viņu neaizsargātību, viņiem ir nepieciešama lielāka, nevis mazāka juridiskā un cita aizsardzība pret jebkāda veida vardarbību.

22. Komiteja uzsver, ka dalībvalstu tiešs un bezierunu pienākums, veicot tiesību aktu reformas un citus nepieciešamos pasākumus, ir novērst bērnu sodīšanu vardarbīgā un pazemojošā veidā. Tā norāda, ka savos noslēguma apsvērumos par dalībvalstu ziņojumiem šādu pašu viedokli ir paužus arī citas līguma organizācijas, tostarp Cilvēktiesību komiteja, Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja un Komiteja pret spīdzināšanu, iesakot noteikt aizliegumus un veikt citus pasākumus, lai izskaustu miesas sodus skolās, sodu sistēmās un dažkārt ģimenē. Piemēram, Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja savā Vispārējā komentārā Nr. 13 (1999) par tiesībām uz izglītību norādīja: “Komiteja uzskata, ka miesas sodi ir nesaderīgi ar starptautisko cilvēktiesību aktu pamatprincipu, kas noteikts gan Vispārējās deklarācijas preambulā, gan abu pakšu preambulā: tiesībām uz cilvēka pašcieņu. Arī citi skolu disciplīnas aspekti var būt nesaderīgi ar skolu disciplīnu, tostarp publiska pazemošana.”¹⁰

23. Miesas sodi ir atzīti par neatbilstošiem arī reģionālajos cilvēktiesību dokumentos. Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākos spriedumos ir pakāpeniski atzinusi par neatbilstošiem bērnu miesas sodus – vispirms sodu sistēmā, tad skolās, tostarp privātskolās, un jaunākajos spriedumos – mājās.¹¹ Eiropas Sociālo tiesību komiteja, uzraugot Eiropas Padomes dalībvalstu atbilstību Eiropas Sociālajai hartai un Pārskatītajai Sociālajai hartai, ir secinājusi, ka, lai izpildītu šo hartu noteikumus, tiesību aktos ir jāaizliedz jebkāda vardarbība pret bērniem gan skolās un citās iestādēs, gan mājās un jebkur citur.¹²

24. Amerikas Cilvēktiesību tiesas konsultatīvajā atzinumā *Legal Status and Human Rights of the Child* [Bērna juridiskais statuss un cilvēktiesības] (2002) ir noteikts, ka Amerikas Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstīm ir “pienākums (..) veikt visus pozitīvos pasākumus, kas nepieciešami, lai nodrošinātu bērnu aizsardzību pret sliktu apiešanos gan attiecībā ar valsts iestādēm, gan attiecībā starp privātpersonām vai attiecībā ar nevalstiskām struktūrām”. Tiesa atsauca uz Bērnu tiesību konvencijas noteikumiem, Bērnu tiesību komitejas atzinumiem un arī uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem attiecībā uz valstu pienākumiem aizsargāt bērnus pret vardarbību, tostarp ģimenē. Tiesa secina, ka “valstij ir pienākums veikt pozitīvus pasākumus, lai pilnībā nodrošinātu bērnu tiesību efektīvu īstenošanu”.¹³

25. Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību komisija uzrauga Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartas īstenošanu. 2003. gada lēmumā par kādu paziņojumu attiecībā uz studentiem piespriestu sodu, kas paredzēja pērienu ar pletni, Komisija atzina, ka šis sods bija pretrunā Āfrikas Hartas 5. pantam, kas aizliedz nežēlīgus, necilvēcīgus un pazemojošus sodus. Tajā bija pieprasīts, lai attiecīgā valdība grozītu savus tiesību aktus, atceļot sodu, kas paredz pērienu ar pletni, un veic atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu kompensācijas izmaksāšanu upuriem. Savā lēmumā Komisija norāda: “Personas un jo īpaši valsts valdība nav tiesīgas izmantot fizisku vardarbību pret personām par nodarījumu izdarīšanu. Saskaņā ar Hartu šādas tiesības būtu līdzvērtīgas valsts atbalstītas mocīšanas sankcionēšanai un ir pretrunā šā cilvēktiesību līguma būtībai.”¹⁴ Bērnu tiesību komiteja ar prieku norāda, ka daudzu valstu konstitucionālās un citas augstas instances tiesas ir izdevušas lēmumus, kuros tās nosoda bērnu miesas sodus dažās vai visās vidēs un vairumā gadījumu atsaucas uz Bērnu tiesību konvenciju.¹⁵

26. Kad Bērnu tiesību komiteja, izskatot noteiktu valstu ziņojumus, ir aktualizējusi jautājumu par miesas sodu atcelšanu tajās, šo valstu valdību pārstāvji dažreiz ir minējuši, ka varot būt attaisnots “saprātīgs” jeb “mērens” miesas sods, jo tas esot bērna “interesēs”. Komiteja kā svarīgu vispārējo principu ir norādījusi Konvencijā iekļauto prasību, kas nosaka, ka, veicot jebkādas darbības saistībā ar bērniem, vienmēr vispirms ir jāapsver bērna intereses (3. panta 1. punkts). Tāpat Konvencijas 18. pantā ir noteikts, ka vecāku galvenais pienākums ir gādāt par bērna interesēm. Bērna intereses ir jāinterpretē saskaņā ar visu Konvencijas tekstu, tostarp saskaņā ar pienākumu aizsargāt bērnus pret jebkāda veida vardarbību un prasību pienācīgi ņemt vērā bērna viedokli; šo apsvērumu nevar izmantot, lai attaisnotu tādu praksi, tostarp miesas sodus vai citus nežēlīgus vai pazemojošus soda veidus, kas grauj bērna pašcieņu un ir pretrunā tā tiesībām uz fizisko neaizskaramību.

27. Konvencijas preambulā ir noteikts, ka ģimene ir “sabiedrības pamatsūniņa un visu tās locekļu, it īpaši bērnu, izaugsmes un labklājības dabiskā vide”. Saskaņā ar Konvenciju valstīm ir jārespektē un jāatbalsta ģimenes. Tas nav pretrunā valstu pienākumam nodrošināt bērnu pašcieņas aizsardzību un fizisko neaizskaramību ģimenē, lai bērns, tāpat kā pārējie ģimenes locekļi, saņemtu pilnu aizsardzību.

28. Saskaņā ar 5. pantu valstīm ir jārespektē vecāku atbildība, tiesības un pienākumi “nodrošināt ikvienam bērnam viņa attīstības pakāpei atbilstošu palīdzību un padomus šajā konvencijā atzīto tiesību izmantošanā”. Arī šajā ziņā “atbilstoša” palīdzība un padomi ir jāinterpretē saskaņā ar visu Konvencijas tekstu, un ar to nav attaisnojamas vardarbīgas vai cita veida nežēlīgas vai pazemojošas disciplinēšanas metodes.

29. Daži izmanto uz reliģiju balstītus attaisnojumus miesas sodiem, norādot, ka saskaņā ar noteiktām reliģisko tekstu interpretācijām to lietošana ir ne tikai attaisnojama, bet pat pienākums. Ikvienas personas reliģisko uzskatu brīvību garantē Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (18. pants), bet reliģija vai uzskati jāpraktizē, respektējot citu personu pašcieņu un fizisko neaizskaramību. Brīvību praktizēt savu reliģiju vai uzskatus var leģitīmi ierobežot, lai aizsargātu citu personu pamattiesības un brīvības. Komiteja ir atzinusi, ka atsevišķās valstīs bērniem, dažos gadījumos no ļoti agra vecuma, bet citos – no tā laika, kad uzskata, ka viņi ir sasnieguši pubertātes vecumu, var piespriest galēji vardarbīgus sodus, tostarp nomētāšanu ar akmeņiem un amputāciju, par ko lemj saskaņā ar noteiktām reliģisko tiesību interpretācijām. Šādi sodi ir skaidrs Konvencijas un citu starptautisko cilvēktiesību standartu pārkāpums, ko uzsver arī Cilvēktiesību komiteja un Komiteja pret spīdzināšanu, un tie ir jāaizliedz.

V. PASĀKUMI UN MEHĀNISMI, KAS NEPIECIEŠAMI, LAI IZSKAUSTU MIESAS SODUS UN CITUS NEŽĒLĪGUS UN PAZEMOJOŠUS SODA VEIDUS

1. Likumdošanas pasākumi

30. Konvencijas 19. panta formulējuma pamatā ir 4. pants, un tajā ir skaidri noteikts, ka, lai izpildītu savu pienākumu aizsargāt bērnus pret jebkādu vardarbību, valstīm ir jāveic likumdošanas un citi pasākumi. Komiteja ir atzinīgi novērtējusi faktu, ka daudzu valstu tiesību aktos ir iekļauta Konvencija vai tās principi. Visās valstīs ir krimināllikumi, kas aizsargā pilsoņus no uzbrukumiem. Daudzām valstīm ir konstitūcijas un/vai tiesību akti, kas atspoguļo starptautisko cilvēktiesību standartus un Bērnu tiesību konvencijas 37. pantu, kurā ir noteikts, ka “ikvienam” ir tiesības uz aizsardzību pret spīdzināšanu un nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai pazemojošiem izturēšanās vai soda veidiem. Daudzās valstīs ir arī īpaši bērnu aizsardzības tiesību akti, saskaņā ar kuriem “slikta izturēšanās”, “ļauņprātīga izmantošana” vai “nežēlīga izturēšanās” ir “noziedzīgi nodarījumi”. Tomēr, izskatot valstu ziņojumus, Komiteja uzzināja, ka šādas tiesību normas parasti negarantē bērnu aizsardzību pret miesas sodiem un citiem nežēlīgiem un pazemojošiem soda veidiem ģimenē vai citā vidē.

31. Izskatot ziņojumus, Komiteja ievēroja, ka daudzu valstu krimināltiesību un/vai civiltiesību (ģimenes tiesību) kodeksos pastāv tiesību normas, kas nepārprotami aizstāv vecākus un citus aprūpētājus un attaisno viņu rīcību tad, ja tie ir izmantojuši zināmu vardarbību, lai “disciplinētu” bērnus. Piemēram, gadsimtiem ilgi saskaņā ar Anglijas anglosakšu tiesībām ir bijusi atļauta “likumīga”, “saprātīga” jeb “mērena” pārmācīšana jeb labošana, bet Francijas tiesību aktos ir bijušas noteiktas “labošanas tiesības”. Savulaik daudzās valstīs tādā pašā veidā tika attaisnoti vīri, kas pārmācīja sievas, un kungi, kas pārmācīja savus vergus, kalpus un mācekļus. Komiteja uzsver, ka saskaņā ar Konvenciju ir jāatceļ visi tie noteikumi (gan rakstītajās tiesībās, gan anglosakšu jeb paražu tiesībās), kas pieļauj kaut nelielu vardarbību pret bērniem (piemēram, “saprātīgu” vai “mērenu” pārmācīšanu vai labošanu) to mājās/ģimenēs vai jebkurā citā vidē.

32. Dažās valstīs miesas sodi ir īpaši atļauti skolās un citās iestādēs, un noteikumos ir izklāstīts, kā tie tiek izpildīti un kurš to izpilda. Nedaudzās valstīs tiesas nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem joprojām drīkst piespriest miesas sodu, kas izpildāms, izmantojot nūjas vai pletnes. Komiteja ir bieži norādījusi, ka saskaņā ar Konvenciju ir jāatceļ visi šādi noteikumi.

33. Dažās valstīs Komiteja ir ievērojusi, ka, lai gan tiesību aktos nav skaidri formulēta aizstāvība vai attaisnojums miesas sodiem, tomēr tradicionālā attieksme pret bērniem miesas sodu pieļauj. Dažreiz šāda attieksme ir atspoguļota tiesas lēmumos (kuros vecāki vai skolotāji, vai citi bērnu aprūpētāji ir attaisnoti saistībā ar izdarītu uzbrukumu vai sliktu apiešanos, pamatojot lēmumu ar to, ka viņi īstenoja savas tiesības vai brīvību veikt mērenu “labošanu”).

34. Tā kā tradicionāli tiek akceptēti vardarbīgi un pazemojoši bērnu sodīšanas veidi, arvien vairāk dalībvalstis atzīst, ka nepietiek tikai atcelt miesas soda atļauju un visus esošos attaisnojumus. Papildus tam civiltiesību un krimināltiesību aktos ir skaidri jāaizliedz miesas sodi un citi nežēlīgi un pazemojoši soda veidi, lai pilnīgi un skaidri noteiktu, ka ir nelikumīgi sist vai “plīkēt”, vai “ieplaukāt” bērnu, tāpat kā ir nelikumīgi veikt šīs darbības ar pieaugušo, un ka krimināltiesību akti uzbrukumu jomā vardarbībai tiek piemēroti vienādi neatkarīgi no tā, vai šo vardarbību nosauc par “disciplinēšanu” vai “saprātīgu labošanu”.

35. Ja krimināltiesību aktus pilnībā piemēro arī attiecībā uz uzbrukumiem, kas izdarīti pret

bērniem, bērni tiek pasargāti no miesas soda neatkarīgi no viņu atrašanās vietas un tā, kas ir vardarbības veicējs. Tomēr Komiteja uzskata, ka, ņemot vērā miesas sodu tradicionālo akceptēšanu, ir būtiski attiecīgo tiesību nozaru piemērojamajos tiesību aktos, piemēram, ģimenes tiesību aktos, izglītības tiesību aktos, tiesību aktos, kas attiecas uz visa veida alternatīvo aprūpi un tiesu sistēmu, un nodarbinātības tiesību aktos skaidri aizliegt to lietošanu attiecīgajās vidēs. Turklāt ir vērtīgi miesas sodu un citu nežēlīgu un pazemojošu soda veidu pretlikumību uzsvērt arī profesionālajos kodeksos, piemēram, skolotāju, aprūpētāju un citu profesiju ētikas kodeksos un šiem profesionāļiem paredzētajos norādījumos, kā arī iestāžu iekšējos noteikumos un statūtos.

36. Komiteju arī dzan uztrauc ziņojumi, ka miesas sodi un citi nežēlīgi un pazemojoši soda veidi tiek piemēroti, kad bērns ir nodarbināts, tostarp mājās. Komiteja atkārtoti norāda, ka Konvencija un citi piemērojamie cilvēktiesību dokumenti aizsargā bērnus pret saimniecisko ekspluatāciju un jebkādu darbu, kas var būt bīstams, traucē bērnam iegūt izglītību vai kaitē bērna attīstībai, un ka saskaņā ar šiem dokumentiem ir jāveic noteikti pasākumi, lai nodrošinātu šīs aizsardzības efektīvu īstenošanu. Komiteja uzsver, ka ir būtiski miesas sodu un citu nežēlīgu un pazemojošu soda veidu aizliegumu īstenot jebkurā situācijā, kad bērni ir nodarbināti.

37. Konvencijas 39. pants nosaka, ka valstīm ir jāveic visi attiecīgie pasākumi, lai veicinātu to bērnu fizisko un psihisko atlabšanu un sociālo reintegrāciju, kuri ir kļuvuši par upuri "jebkādam necieņas, ekspluatācijas vai vardarbības izpausmēm, spīdzināšanai vai citām nežēlīgām, necilvēcīgām vai pazemojošām izturēšanās vai soda formām". Miesas sodi un citi pazemojoši soda veidi var nopietni kaitēt bērnu fiziskajai, psiholoģiskajai un sociālajai attīstībai, jo viņiem var būt nepieciešama atbilstoša veselības un cita veida aprūpe un ārstēšana. Tai jānotiek vidē, kas veicina bērna veselību un aizsargā pašcienību un godu, un, ja nepieciešams, tā jāturpina bērna ģimenē. Ir nepieciešama starpnozaru pieeja aprūpes un ārstēšanas plānošanai un nodrošināšanai, un jānodrošina profesionāļu specializācija. Ir pienācīgi jāņem vērā bērna viedoklis par visiem aspektiem, kas saistīti ar tā ārstēšanu un šīs ārstēšanas pārbaudi.

2. Miesas sodu un citu nežēlīgu vai pazemojošu soda veidu aizlieguma īstenošana

38. Komiteja uzskata, ka tamdēļ, lai īstenotu visu miesas sodu aizliegšanu, ir nepieciešams vairojot izpratni, sniegt norādījumus un nodrošināt apmācību (sk. 45. punktu un turpmākos punktus) visām iesaistītajām personām. Tādā veidā jānodrošina, lai likums kalpotu to bērnu interesēm, kam ir ticis piemērots miesas sods – jo īpaši gadījumos, kad to ir darījuši viņu vecāki vai citi tuvi ģimenes locekļi. Primārais nolūks tiesību aktu reformai, lai aizliegtu bērnu miesas sodus ģimenē, ir profilakse – novērst vardarbību pret bērniem, izmainot attieksmi un praksi, uzsverot bērnu tiesības uz līdzvērtīgu aizsardzību un radot stabilu pamatu bērnu aizsardzībai un pozitīvas, nevardarbīgas un līdzdarbību sekmējošas bērnu audzināšanas veicināšanai.

39. Lai panāktu visu miesas sodu noteiktu un beznosacījuma aizliegšanu, dalībvalstīm būs jāveic dažādas tiesiskās reformas. Var būt nepieciešams dažādu tiesību nozaru tiesību aktos iekļaut īpašus noteikumus, kas aptver izglītību, tiesvedību nepilngadīgo lietās un visus alternatīvās aprūpes veidus. Tomēr ir skaidri jānorāda, ka krimināltiesību normas attiecībā uz uzbrukumu piemēro arī visiem miesas sodiem, tostarp ģimenē. Tālab var būt nepieciešams dalībvalsts kriminālkodeksā iekļaut papildu normas. Ir iespējams arī civilkodeksā vai ģimenes tiesību aktos iekļaut normu, kas aizliedz jebkāda veida vardarbību, tostarp visus miesas sodus. Šāda norma uzsver, ka vecāki un citi aprūpētāji vairs nevar izmantot tradicionālo

attaisnojumu, ka viņiem ir tiesības ("samērīgas" vai "mērenas") piemērot miesas sodus, ja pret viņiem tiek sākta kriminālvajāšana saskaņā ar kriminālkodeksu. Ģimenes tiesībās turklāt ir pozitīvi jāuzsver, ka vecāku atbildība ietver atbilstošas vadības un norādījumu sniegšanu bērniem bez jebkādas vardarbības.

40. Princips, saskaņā ar kuru bērniem un pieaugušajiem tiek sniegta līdzvērtīga aizsardzība pret uzbrukumiem, tostarp ģimenē, nenozīmē, ka visos gadījumos, kad kļūst zināms, ka vecāki saviem bērniem piemērojuši miesas sodu, jāsāk vecāku kriminālvajāšana. *De minimis* princips, kas nosaka, ka tiesību aktus nepiemēro nenozīmīgos gadījumos, nodrošina, ka nebūtiski uzbrukumi pieaugušo starpā tiesā tiek skatīti tikai ļoti ārkārtējos apstākļos; tas pats attiecas arī uz nebūtiskiem uzbrukumiem, kas veikti pret bērniem. Valstīm ir jāizstrādā efektīvi ziņošanas mehānismi un mehānismi cietušo nosūtīšanai uz atbalsta dienestiem. Lai gan ir pienācīgi jāizmeklē visi ziņojumi par vardarbību pret bērniem un viņiem jānodrošina aizsardzība pret būtisku kaitējumu, mērķim ir jābūt atturēt vecākus no vardarbīgu vai citādi nežēlīgu vai pazemojošu soda veidu piemērošanas un panākt, lai tā vietā viņu iejaukšanās būtu atbalstoša un izglītojoša, nevis sodoša.

41. Bērnu atkarīgā statusa un unikālās ģimenes attiecību intimitātes dēļ par vecāku kriminālvajāšanas sākšanu vai par citādu formālu iejaukšanos ģimenē jālemj, visu ļoti rūpīgi izvērtējot. Vairumā gadījumu ir maz ticams, ka vecāku kriminālvajāšana ir bērnu interesēs. Komiteja uzskata, ka kriminālvajāšana un citāda formāla iejaukšanās (piemēram, lai izņemtu bērnu no ģimenes vai vardarbības veicējam liegtu tikšanos ar bērnu) jāveic tikai tad, ja to uzskata gan par nepieciešamu, lai pasargātu bērnu no nopietna kaitējuma, gan par tādu, kas ir no vardarbības cietušā bērna interesēs. No vardarbības cietušā bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši viņa vecumam un brieduma pakāpei.

42. Konsultējot un apmācot personas, kuru darbs ir saistīts ar bērnu aizsardzības sistēmām, tostarp policijas, kriminālvajāšanas iestāžu un tiesu darbiniekus, ir jāuzsver šī pieeja tiesību aktu izpildei. Norādījumos jāuzsver arī tas, ka saskaņā ar Konvencijas 9. pantu bērns no viņa vecākiem jāšķir tikai tad, ja uzskata, ka tas ir paša bērna interesēs, un šis jautājums ir jāizskata tiesā atbilstoši piemērojamiem tiesību aktiem un procedūrām, piedaloties visu ieinteresēto personu, tostarp bērna, pārstāvjiem. Ja nošķiršanu uzskata par pamatotu, jāapsver alternatīvas bērna ievietošanai ārpusģimenes aprūpē, tostarp vardarbības veicēja šķiršana no ģimenes, nosacīta notiesāšana u. c.

43. Ja, neskatoties uz pozitīvām izglītības un apmācības programmām, kļūst zināmi gadījumi, kad ārpus ģimenes, piemēram, skolās, citās iestādēs un alternatīvās aprūpes vietās, ir piemērots miesas sods, pamatota var būt kriminālvajāšanas sākšana. Lai personas atturētu no vardarbīgas rīcības, tās ir jāinformē, ka attiecībā uz vardarbības veicēju tiks ierosināta disciplinārlieta vai viņš(-a) tiks atlaists(-a) no darba. Ir būtiski visus bērnus un visas personas, kuru darbs ir saistīts ar bērniem jebkurā vidē, informēt par jebkuru miesas sodu, citu nežēlīgu un pazemojošu soda veidu aizliegumu un iespējamajām sankcijām, ja šie soda veidi tiks īstenoti. Veicot visu iestāžu un aprūpes vietu pārraudzību saskaņā ar Konvenciju, jāuzrauga disciplinārās sistēmas un bērnu ārstēšana. Jānodrošina, lai šādās aprūpes vietās ievietotajiem bērniem un viņu pārstāvjiem būtu nekavējoties un konfidenciālā kārtā pieejamas bērniem pielāgotas konsultāciju, aizstāvības un sūdzību procedūras, protams, tiesas iestādes un lai viņiem tiktu sniegta nepieciešamā juridiskā un cita palīdzība. Iestādēs jānosaka prasība ziņot par jebkuru vardarbības aktu un to izmeklēt.

3. Izglītības pasākumi un citi pasākumi

44. Konvencijas 12. pantā ir uzsvērts, ka ir svarīgi pievērst pienācīgu uzmanību bērnu viedokļiem par to izglītības pasākumu un citu pasākumu izstrādi un īstenošanu, kuru nolūks ir izskaust miesas sodus un citus nežēlīgus un pazemojošus soda veidus.

45. Ņemot vērā to, ka miesas sodi tradicionāli ir bijuši plaši akceptēti, tikai aizliedzot tos, netiks panāktas nepieciešamās izmaiņas attieksmē un praksē. Ir nepieciešama vispusīga izpratnes veidošana par bērnu tiesībām uz aizsardzību un par tiesību aktiem, kuros noteiktas šīs tiesības. Saskaņā ar Konvencijas 42. pantu dalībvalstis apņemas ar piemērotiem un efektīviem līdzekļiem plaši informēt par Konvencijas principiem un noteikumiem gan pieaugušos, gan bērnus.

46. Turklāt valstīm jānodrošina tas, lai vecāki, aprūpētāji, skolotāji un visas pārējās personas, kas strādā ar bērniem un viņu ģimenēm, tiktu konsekventi mudinātas veidot pozitīvas un nevardarbīgas attiecības un sniegt pozitīvu un nevardarbīgu izglītību. Komiteja uzsver, ka saskaņā ar Konvenciju ir jāizskauž ne tikai miesas sodi, bet arī jebkuri citi nežēlīgi vai pazemojoši bērnu sodīšanas veidi. Konvencijā nav precizēts, kā vecākiem jāizturas pret saviem bērniem vai kā viņi jā māca izturēties. Tomēr Konvencijā ir noteikti pamatprincipi saistībā ar attiecībām gan ģimenē, gan starp skolotājiem, aprūpētājiem un citām personām, un bērniem. Ir jārespektē bērnu vajadzības, kas saistītas ar viņu attīstību. Bērni iemācās arī to, ko pieaugušie dara, ne tikai to, ko viņi saka. Ja pieaugušie, kam ar bērnu ir tuvas attiecības, pret viņu izturas vardarbīgi un viņu pazemo, viņi demonstrē cilvēktiesību neievērošanu un sniedz bērnam spēcīgu un bīstamu mācību par to, ka šis ir leģitīms veids, kādā risināt konfliktus vai censties mainīt uzvedību.

47. Konvencijā ir apliecināts, ka bērns ir atsevišķa persona un cilvēktiesību subjekts. Bērns nav ne vecāku, ne valsts īpašums, ne arī vienkārši aprūpes objekts. Tādējādi 5. pants paredz, ka vecāki (vai atbilstošā gadījumā paplašinātās ģimenes vai kopienas locekļi) nodrošina bērnam viņa attīstības pakāpei atbilstošu palīdzību un padomus Konvencijā atzīto tiesību izmantošanā. 18. pantā, kurā ir uzsvērts, ka vecāki vai likumīgie aizbildņi ir galvenās personas, kas atbildīgas par bērna audzināšanu un attīstību, ir noteikts, ka “viņu galvenais pienākums ir gādāt par bērna interesēm”. Saskaņā ar 12. pantu valstīm ir jānodrošina bērnu tiesības brīvi paust savus uzskatus “visos jautājumos, kas viņu skar”, turklāt bērnu viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši viņu vecumam un brieduma pakāpei. Šis noteikums uzsver nepieciešamību pēc tādas vecāku aprūpes un mācīšanas, kas ņem vērā bērnu līdzdalības tiesības. Savā Vispārējā komentārā Nr. 1 par izglītības mērķiem Komiteja norādīja, ka ir svarīgi attīstīt izglītību, kas ir “bērnam labvēlīga, orientēta uz bērnu un dotu tam iespējas”.¹⁶

48. Komiteja norāda, ka tagad ir daudzi piemēri materiāliem un programmām, kas veicina pozitīvus, nevardarbīgus vecāku veiktas aprūpes un mācīšanas veidus un ir paredzētas vecākiem, citiem aprūpētājiem un skolotājiem, un ko ir izstrādājušas valdības, Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūras, NVO un citas struktūras.¹⁷ Tos var atbilstoši pielāgot lietošanai dažādās valstīs un situācijās. Izpratnes vairošanā un sabiedrības izglītošanā ļoti vērtīga loma var būt plašsaziņas līdzekļiem. Ir jāatbalsta rīcība, kas apstrīd miesas sodu un citu nežēlīgu un pazemojošu disciplinēšanas veidu tradicionālo lietošanu. Nevardarbīgi vecāku veiktas aprūpes un izglītošanas veidi jāveicina visos saskares veidos starp valsti, vecākiem un bērniem veselības aprūpes, labklājības un izglītības iestādēs, tostarp agrīna vecuma bērniem paredzētās iestādēs, dienas aprūpes centros un skolās. Šādu aprūpes un

izglītošanas veidu veicināšana jāiekļauj arī skolotāju un visu personu sākotnējā apmācībā un darba vietā veiktā apmācībā, kas strādā ar bērniem aprūpes un tiesu sistēmā.

49. Komiteja ierosina valstīm lūgt palīdzību, tostarp *UNICEF* un *UNESCO*, saistībā ar izpratnes vairošanu, sabiedrības izglītošanu un apmācības nodrošināšanu, lai veicinātu nevardarbīgas pieejas.

4. Uzraudzība un novērtēšana

50. Komiteja savā Vispārējā komentārā Nr. 5 par Bērnu tiesību konvencijas vispārējiem īstenošanas pasākumiem (4., 42. pants un 44. panta 6. punkts) uzsver, ka dalībvalstīm, izstrādājot atbilstošus rādītājus un savācot pietiekamus un ticamus datus, ir sistemātiski jāuzrauga bērnu tiesību īstenošana.¹⁸

51. Tāpēc dalībvalstīm ir jāuzrauga sava virzība uz miesas sodu un citu nežēlīgu un pazemojošu soda veidu izskaušanu, tādējādi īstenojot bērnu tiesības uz aizsardzību. Lai precīzi novērtētu šo vardarbības veidu izplatību ģimenēs un attieksmi pret tām, ir būtiski veikt pētījumus, kuru ietvaros, īstenojot atbilstošus un ētiskus aizsardzības pasākumus, ir konfidenciālā kārtā jāintervē bērni, viņu vecāki un citi aprūpētāji. Komiteja mudina visas dalībvalstis veikt/uzdot veikt šādus pētījumus, ciktāl tas iespējams, iesaistot grupas, kas pārstāv visus iedzīvotājus, lai iegūtu pamatinformāciju un pēc tam ar regulāriem starplaikiem izvērtētu panākto virzību. Šo pētījumu rezultāti var sniegt arī vērtīgus norādījumus vispārēju un mērķtiecīgu izpratnes veidošanas kampaņu veidošanai un to speciālistu apmācības plānošanai, kas strādā ar bērniem.

52. Komiteja savā Vispārējā komentārā Nr. 5 uzsver, ka ir svarīgi organizēt arī neatkarīgu īstenošanas uzraudzību, ko var veikt, piemēram, parlamentārās komitejas, NVO, akadēmiskās iestādes, profesionālās apvienības, jauniešu grupas un neatkarīgas cilvēktiesību iestādes (sk. arī Komitejas Vispārējo komentāru Nr. 2 par neatkarīgu valsts cilvēktiesību iestāžu nozīmi bērnu tiesību veicināšanā un aizsardzībā).¹⁹ Visām šīm struktūrām var būt svarīga loma, uzraugot, kā tiek īstenotas bērnu tiesības uz aizsardzību pret jebkuriem miesas sodiem un citiem nežēlīgiem un pazemojošiem soda veidiem.

VI. ZIŅOJUMU SNIEGŠANAS PRASĪBAS SASKAŅĀ AR KONVENCIJU

53. Komiteja vēlas, lai dalībvalstis savos Konvencijā paredzētajos periodiskajos ziņojumos iekļauj informāciju par pasākumiem, ko tās būs veikušas, lai aizliegtu un novērstu visus miesas sodus un citus nežēlīgus un pazemojošus soda veidus gan ģimenēs, gan citā vidē, tostarp informāciju par attiecīgajiem izpratnes veidošanas pasākumiem un pozitīvu, nevardarbīgu attiecību veicināšanu, kā arī par valsts izvērtējumiem saistībā ar virzību uz pilnīgu bērnu tiesību uz aizsardzību pret jebkāda veida vardarbību ievērošanu. Komiteja turklāt mudina Apvienoto Nāciju Organizācijas aģentūras, valsts iestādes cilvēktiesību aizsardzības jautājumos, NVO un citas kompetentās struktūras tai sniegt būtisku informāciju par miesas sodu juridisko statusu un izplatību un par panākto virzību uz to izskaušanu.

Piezīmes

¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāra Pētījums par vardarbību pret bērniem, ko paredzēts iesniegt Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālajai Asamblejai, 2006. gada rudens. Sīkāku informāciju sk. tīmekļa adresē <http://www.violencestudy.org>.

² Bērnu tiesību komiteja, ziņojums par ceturto sesiju, 1993. gada 25. oktobris, CRC/C/20, 176. punkts.

³ Ar visiem Komitejas noslēguma apsvērumiem var iepazīties tīmekļa adresē www.ohchr.org.

⁴ Saistībā ar Globālo iniciatīvu vispārējai bērnu miesas sodu izbeigšanai [*Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children*] ir sagatavoti ziņojumi par miesas sodu juridisko statusu, kas ir pieejami tīmekļa adresē www.endcorporalpunishment.org.

⁵ Bērnu tiesību komiteja, vispārējo diskusiju diena par vardarbību pret bērniem, divdesmit piektās sesijas ziņojums, 2000. gada septembris/oktobris, CRC/C/100, 666.–688. punkts.

⁶ Bērnu tiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 1 par izglītības mērķiem, 2001. gada 17. aprīlis, CRC/GC/2001/1, 8. punkts.

⁷ Bērnu tiesību komiteja, vispārējo diskusiju diena par vardarbību pret bērniem ģimenē un skolā, divdesmit astotās sesijas ziņojums, 2001. gada septembris/oktobris, CRC/C/111, 701.–745. punkts.

⁸ Ģenerālās asamblejas Rezolūcija 56/138.

⁹ 1. pants

¹⁰ Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 13 par tiesībām uz izglītību (13. pants), 1999. gads, 41. punkts.

¹¹ Miesas sodi tika atzīti par neatbilstošiem vairākos Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmumos un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos; sk. 1978. gada spriedumu lietā “Tairers [Tyrer] pret Apvienoto Karalisti”, 1982. gada spriedumu lietā “Kempbels un Kosans [Campbell and Cosans] pret Apvienoto Karalisti”, 1993. gada spriedumu lietā “Kostello-Robertss [Costello-Roberts] pret Apvienoto Karalisti” un 1998. gada spriedumu lietā “A. pret Apvienoto Karalisti”. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi ir pieejami tīmekļa adresē: <http://www.echr.coe.int/echr>.

¹² Eiropas Sociālo tiesību komiteja, vispārējie apsvērumi par 7. panta 10. punktu un 17. pantu. Secinājumi XV–2, 1. sējums, Vispārējais ievads, 26. lpp., 2001. gads; Komiteja kopš tā laika ir izdevusi secinājumus, atzīstot, ka vairākas dalībvalstis nav panākušas atbilstību, jo nav aizliegušas visus miesas sodus ģimenēs un citā vidē. 2005. gadā tā izdeva lēmumus par saskaņā ar hartām iesniegtajām kolektīvajām sūdzībām, kuros atzina, ka trīs valstis nebija panākušas atbilstību, jo nebija noteikušas pilnīgu miesas sodu aizliegumu. Sīkāku informāciju sk. tīmekļa adresē: http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Esc/;

arī *Eliminating corporal punishment: a human rights imperative for Europe's children* [Miesas soda izskaušana – nosacījums Eiropas bērnu cilvēktiesību ievērošanas nodrošināšanai], *Council of Europe Publishing*, 2005.

¹³ Amerikas Cilvēktiesību tiesa, 2002. gada 28. augusta konsultatīvs atzinums OC-17/2002, 87. un 91. punkts.

¹⁴ Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību komisija, spriedums lietā “Kērtiss Frānsiss Deblers [Curtis Francis Doebbler] pret Sudānu”, *Comm.* Nr. 236/2000 (2003), 42. punkts.

¹⁵ Piemēram, 2002. gadā Fidži Apelācijas tiesa pasludināja, ka miesas sodi skolās un sodu sistēmās ir antikonstitucionāli. Spriedumā ir norādīts: “Bērniem ir ne mazākas tiesības kā pieaugušajiem. Fidži ir ratificējusi Bērnu cilvēktiesību konvenciju. Arī mūsu Konstitūcija garantē pamattiesības katrai personai. Valdībai ir jāievēro principi, kas paredz respektēt privātpersonu, kopienu un grupu tiesības. Ņemot vērā bērnu statusu, viņiem ir nepieciešama īpaša aizsardzība. Mūsu izglītības iestādēm ir jābūt svētnīcām, kurās valda miers un notiek radoša bagātināšanās, nevis vietām, kur valda bailes, pret skolēniem slikti izturas un tiek grauta viņu pašcieņa.” (Fidži Apelācijas tiesa, 2002. gada spriedums lietā “Naušads Ali [Naushad Ali] pret valsti”.) 1996. gadā Itālijas augstākās instances tiesa, Augstākā kasācijas instances tiesa Romā, izdeva lēmumu, kurā tā faktiski aizliedza vecākiem piemērot jebkādas miesas sodus. Spriedumā ir noteikts: “(..) Vardarbības izmantošanu izglītošanas nolūkos vairs nevar uzskatīt par likumīgu. Tam ir divi iemesli. Pirmais iemesls ir sevišķā nozīme, kas [Itālijas] tiesību sistēmā ir piešķirta personas pašcieņas aizsardzībai. Tas attiecas arī uz “nepilngadīgām personām”, kam ir tiesības un kas vairs nav tikai objekti, kurus to vecākiem ir jāaizsargā, vai vēl sliktāk – objekti, kuri ir savu vecāku pakļautībā. Otrais iemesls ir tas, ka nav iespējams sasniegt izglītības mērķi – harmonisku bērna personības attīstību, kas nodrošina to, ka viņš iemācās miera, iecietības un līdzaspastāvēšanas vērtības – ar vardarbīgiem līdzekļiem, kas ir pretrunā šim mērķim.” (Kambrija, *Cass, sez.* VI, 1996. gada 18. marts [Augstākā kasācijas instances tiesa, 6. krimināltiesību nodaļa, 1996. gada 18. marts], *Foro It II* 1996, 407. punkts (Itālija)). Sk. arī Dienvidāfrikas Konstitucionālās tiesas 2000. gada spriedumu lietā “*Christian Education South Africa* pret izglītības ministru”, CCT4/00; 2000 (4) SA757 (CC); 2000 (10) BCLR 1051 (CC), 2000. gada 18. augusts.

¹⁶ Sk. 11. piezīmi.

¹⁷ Piemēram, Komiteja atzinīgi novērtē *UNESCO* rokasgrāmatu *Eliminating corporal punishment: the way forward to constructive child discipline* [Miesas sodu izskaušana. Ceļš uz konstruktīvu bērnu disciplīnu], *UNESCO Publishing*, Parīze, 2005. Tajā ir izklāstīti konstruktīvas disciplīnas principi, kas sakņojas Konvencijā. Tajā ir iekļautas arī atsauces uz interneta materiāliem un programmām, kas pieejamas visā pasaulē.

¹⁸ Bērnu tiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 5 (2003) par Bērnu tiesību konvencijas vispārējiem īstenošanas pasākumiem, 2. punkts.

¹⁹ Bērnu tiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 2 par neatkarīgu valsts cilvēktiesību iestāžu nozīmi bērnu tiesību veicināšanā un aizsardzībā, 2002.
